

JULI MOLL I GÓMEZ DE LA TIA
LLENGUA CATALANA.
ESTANDARDS
I MITJANS DE COMUNICACIÓ

Hem deixat passar unes quantes setmanes abans de posar-nos a ordenar el seguit de reflexions que ens provocà la lectura del manifest *Estàndard i dialectes*, que fou publicat a la premsa periòdica del país per un col·lectiu de traductors i correctors de diversos mitjans de comunicació de Barcelona. Un escrit de contingut i to com el del manifest en qüestió era una de les possibles coses a esperar després de la publicació del llibre *Verinosa llengua*, de Xavier Pericay i Ferran Toutain, sense que açò vulgui dir que afirmem o neguem cap mena de relació directa entre totes dues publicacions.

És clar, si hom dóna per bones l'anàlisi i la valoració que en l'esmentat llibre es fa de l'orientació que en matèria de normativa lingüística han adoptat els successors de Pompeu Fabra a l'Institut d'Estudis Catalans, la conclusió és òbvia... i és explicitada al mateix llibre: «No hem d'esperar que la normalització ens vingui de les altures. Ens vindrà a través de l'ús sense restriccions de la llengua, i poden tenir-hi un paper els mitjans de comunicació suposant que sàpiguen complir-lo: forçar les institucions acadèmiques a reconsiderar els seus plantejaments amb una política de fets consumats; no pas servir de corretja de transmissió amb objectius pedagògics com és el cas del diari "Avui".»

Direm, d'antuvi, que les opinions expressades en el llibre esmentat, respectables com totes, són igualment discutibles en molts punts —sense que es pugui negar que en casos concrets assisteix als seus autors una bona part de raó— i, doncs, en aquestes condicions, la conclusió de negació de tota mena d'autoritat a l'Institut en matèria de normativització és, si més no, una temeritat que duta a les seves últimes conseqüències podria ser nefasta de cara a la desitjada normalització de la llengua. La política de fets consumats portada a terme per incompetents, posem per cas, podria evidentment ser molt pitjor que la malaltia que hom pretén de guarir: el pretès encarcament sintàctic, l'adopció de les formes lèxiques o morfològiques més insòlites etc. etc. que ineluctablement ha de produir l'orientació actual que en matèria de normativa gramatical té la Secció Filològica de l'IEC.

Malgrat no esser aquest el lloc per a debatre a fons la problemàtica que el llibre en qüestió planteja, sí que considerem necessàries algunes puntualitzacions de caràcter general.

En primer lloc caldria veure fins a quin punt les reformes introduïdes recentment per l'IEC propugnen l'ús de les formes més allunyades de les habituals o si, en realitat, resulta que només són allunyades de les habitualment utilitzades pels discrepans... Perquè quasi sempre es va a parar al *de teves a meves, quantes te'n fotries?* Amb açò volem remarcar que l'ús no és uniforme a cap lloc del domini lingüístic i, bé que ens manquen estudis per poder-ho assegurar d'una manera científica, estam per afirmar que el lloc on ho és menys dels Països Catalans és precisament l'àrea metropolitana de Barcelona: justament l'àrea de més pes cultural. No deixa de ser un entrebanc de cara a la fixació del model de llengua amb més possibilitats reals de ser adoptat com a estàndard pel comú dels usuaris. De tota manera cal no exagerar pel que fa a aquestes possibilitats. Barcelona no és, posem per cas, París ni pel prestigi cultural —per mal o per bé, no es produeixen arreu del nostre país, respecte del que ve de Barcelona, ni la badoquera ni la general caiguda de bava que es donen a França pel que fa a pràcticament tot el que ve de París— ni pel poder polític —en el cas de Barcelona una minsa autonomia que no abasta ni tot Catalunya i que, pel que fa a les possibilitats reals de contrarestar els factors que actuen en contra de la normalització del català, caldria ampliar molt i molt en les seves competències. Doncs bé, si hem de ser realistes, cal adonar-se que si escàs és, relativament, el seu

prestigi cultural —cosa que, d'altra banda, és sovint ben injusta—, si reduït és, objectivament, el poder polític amb seu a Barcelona, encara és més petit, per desgràcia, el prestigi que la seva modalitat dialectal té arreu, sens dubte açò darrer condicionat pel deficient coneixement de la llengua —tant de l'estàndard general com de la varietat dialectal barcelonina— que tenen molts dels habitants de l'àrea de Barcelona —fet comprensible entre immigrants, però molt menys justificable entre autòctons!

Afortunadament, amb totes les matisacions que es vulgui, l'estat actual de les diferents varietats dialectals del català —salvant les distàncies que per a la llengua comporta el pas dels anys transcorreguts, amb els avanços tecnològics i els canvis de costums socials, si fa no fa perfectament semblant a la situació que es donava quan Fabra establí la seva normativa— no fa en absolut necessària la imposició d'un estàndard basat en el predomini exclusiu de les formes dialectals centrals. Així ho va entendre Fabra en la seva «selecció dels aspectes gramaticalment més lògics, i per tant més funcionals, de les diferents varietats dialectals» i —afegiríem— d'acord amb la tradició literària. Pretendre d'ignorar aquestes premisses, que evidentment són a la base de l'obra de Fabra, i tractar de bastir una nova normativa de caire reduccionista, l'únic avantatge de la qual fóra d'acostar l'estàndard a la varietat dialectal central, però amb els inconvenients greus de trencament de la tradició literària d'arreu del país —inclosa Barcelona— i el distanciament de tota la resta de modalitats dialectals, és un gros disbarat. Essent benevolents en el judici, com a mínim caldria considerar-ho un enorme esforç que sens dubte comportaria uns greus costos que de cap manera no podrien compensar els hipotètics guanys.

I és que ens fa l'efecte que els greus perills per a la normalització que diuen veure els autors de *Verinosa llengua* en el suposat distanciament entre l'estàndard propugnat per l'IEC i la llengua habitual del comú dels habitants de Barcelona i la seva àrea més pròxima d'influència són un problema deliberadament magnificat per tal de justificar l'aplicació de solucions lingüístiques de caire reduccionista, o acastellanades, evidentment més còmodes per a uns, però amb els inconvenients, ja enunciat més amunt, de manca de tradició literària —a Barcelona i tot— i de reduït domini territorial encara a hores d'ara. Caldria també aclarir si les reformes introduïdes per l'IEC després de Fabra no són moltes

vegades en el sentit de perfeccionar l'obra de Fabra per raó del major coneixement que avui es té de la realitat dialectal, en definitiva d'un major coneixement de la realitat global de la llengua. D'altra banda, un hom no acaba de veure clar com es compagina la suposada *ruptura* de la continuïtat entre la llengua literària tal com avui està fixada i el parlar viu del català central amb el fet de la «indiscriminada adopció [per part dels parlants d'aqueixa àrea] de formes acadèmiques en els registres funcionals» fins al punt de perdre aquests parlants «la capacitat [...] de reconèixer els elements propis de la seva varietat...»! És ben cert que cal evitar les discrepàncies *gratuïtes*, però cal no atribuir el qualificatiu de gratuït a allò que en realitat no ho és. En aquest sentit, si el que es tracta és d'aconseguir un estàndard per a ús de *tots* els catalanoparlants, cal tenir present l'estat de la llengua en *tot* el domini i no exclusivament en un sol dialecte, per importància que tinguin els centres urbans que el seu domini abraça. En el cas del català, un estàndard de caire reduccionista barceloní —cas que fos possible de trencar amb la tradició que arrenca de la publicació l'any 1913 de les *Normes ortogràfiques*— potser podria servir, des d'un punt de vista estrictament lingüístic, per a les necessitats lingüístiques de centres d'irradiació cultural com Girona, Tarragona, Sabadell, Terrassa, Igualada, Manresa, Vilanova i la Geltrú, Vilafranca del Penedès, Mataró, Granollers, Vic i Figueres, però deixaria defora centres tan importants des del mateix punt de vista com València, Sagunt, Xàtiva, Alzira, Gandia, Ontinyent, Alacant, Elx, Alcoi, Benidorm, Castelló de la Plana, Borriana, la Vall d'Uixó, Vila-real, Tortosa, Lleida, Tàrraga, la Seu d'Urgell, Perpinyà, Palma de Mallorca, Manacor, Inca, Maó, Ciutadella i Eivissa.

Deixant de banda l'orientació de les darreres modificacions introduïdes per la Secció Filològica de l'IEC aquests darrers anys, el fet que cal considerar és el *conjunt de la normativa avui vigent* i veure què hi ha de cert respecte d'una perillosa solució de continuïtat entre parlar viu i llengua literària. Personalment creiem que, globalment considerat, l'ordenament gramatical *recomanat* per l'IEC és prou flexible per a assegurar aquella necessària continuïtat i que no és imputable a l'Institut que hi hagi qui es prengui com a *imposicions* les *recomanacions* d'ús preferent que la Secció Filològica va fent. Abundant en aquest tema, és molt estesa l'errònia creença que, tot mot no recollit al diccionari normatiu

és obligadament dolent..., quan és obvi que n'hi ha de no recollits que són perfectament bons i també de dolents, és clar, i d'altres respecte de la bondat dels quals els especialistes potser no es posarien mai d'acord... Açò no obsta que hi hagi qui cregui de bona fe que segueix els dictats de l'IEC quan bandeja tot mot o tota forma que no troba al *DFabra* o al de l'Enciclopèdia.

Una de les dificultats amb què es troben els professionals dels mitjans de comunicació és, sens dubte, la manca de fixació d'un estàndard oral català, almenys en una bona part dels registres que són necessaris en una ràdio i televisió actuals. És una tasca àrdua i seria injust de no reconèixer l'esforç de determinats professionals dels dits mitjans i els assoliments que en tan breu espai de temps han aconseguit. Cal, doncs, un estàndard oral que, per raó de la seva finalitat d'augmentar la capacitat de comunicació entre els parlants de tota la nostra àrea lingüística, ha de defugir tant el localisme com l'artificiositat arbitrària. Nosaltres creiem que, donada la situació actual dialectal del català, no és possible ni convenient un estàndard del tot unificat, sobretot des del punt de vista fonètic, però sí que són possibles cinc subestàndards per a ús dels parlants dels nostres cinc grans dialectes. Caldria així establir el subestàndard oral central, en les seves característiques fonètiques, morfològiques i lèxiques diferencials respecte dels altres subestàndards, però sense perdre mai de vista l'estàndard o supràstàndard comú. No podem admetre que sota la capa de la confecció de l'estàndard oral central hom practiqui subreptíciament una mena de reduccionisme ultrancer per tal d'aconseguir una mena de *versemblança* localista. En aquest sentit no podem sinó denunciar com una tendència disgregadora l'ús en els registres formals o informals de l'estàndard oral o escrit de sintagmes com *portà'ns* (= *portar-nos*), *posà'ls* (= *posar-los*), *aparteu-ze* (= *aparteu-vos*) etc. Aquestes formes no són pas generals i, per modernes, manquen de tradició literària. Per això no han estat admeses en l'ordenament gramatical vigent. La problemàtica dels pronoms febles a la llengua viva de tots els dialectes és extraordinàriament complexa i admetre a l'estàndard (i als subestàndards orals) la gran quantitat de variants que hi ha no podria portar sinó confusió. Sens dubte per aquests motius foren descartades al seu dia per Fabra. Entre l'enorme quantitat d'exemples que podrien il·lustrar el que diem, en posarem només dos. *Espreme-les o espremer-les? Espremer-*

les, ultra coincidir amb el català de tots els temps —el Baró de Maldà, per exemple, escrivia amb *-r* tots els infinitius de la segona conjugació i molt versemblantment pronunciava la dita *r* en anar seguida de pronoms febles—, és avui valencià i més pròxim al balear *espremel·lès*. Els balears saben, per una regla molt simple, que moltes vegades han de canviar *ll* per *rl*; però difícilment arribaran per cap mena de regla, simple o complicada, a representar *ll* oral per *l* escrita. La llengua parlada de les Balears desconeix el pronom *ens*; al seu lloc hi ha el pronom *mos*, mancat de tradició literària. Hom hauria pogut adoptar el pronom *nos*, més semblant al realment viu a la llengua parlada i àmpliament documentat tant davant com darrere el verb, però posats a separar-se de la llengua parlada ha preferit d'adoptar l'estàndard comú *ens* i reservar la forma *mos* per als escadussers casos en què calgui reflectir molt exactament com parlen els mallorquins, menorquins o eivissencs. Quelcom de semblant és el que caldria esperar que es fes amb les formes vulgars pronominals del català central. Sens dubte a casos com aquest es referia la nota de l'IEC quan deia que el predomini de formes dialectals barcelonines, sovint amb el pretext erroni d'acostar-se al poble, trenca l'equilibri de la codificació unitària...

És indubtable que l'estàndard unitari (i també els subestàndards orals) en el cas de la pronominalització ha de carregar amb un cert grau d'artificiositat, atès l'estat de la llengua parlada en aquest punt, però això no és res que no es pugui perfectament assumir.

El que sí sembla fora de tota mena de dubte és el fet que un bon pla d'estudis de llengua portat a terme per un cos competent i disciplinat de mestres i professors exercint la seva tasca educativa al llarg de tots els anys de l'ensenyament general bàsic i del batxillerat ha de resoldre la problemàtica del salt dels diferents dialectes —o idiolectes— dels alumnes catalans a l'estàndard general, amb molta menys dificultat que, per exemple, els homòlegs anglesos o francesos, per la simple raó de la incomparablement major complicació dels sistemes ortogràfics vigents de l'anglès i el francès. Evidentment que aquesta tasca dels ensenyants catalans es veuria notablement afavorida si el nivell lingüístic dels mitjans de comunicació de masses catalans era, en cada cas, l'adequat.

És possible que els defensors del respecte a les varietats dialectals catalanes en allò que fa referència a la fixació de l'estàndard, enfront dels qui propugnen una mena de reduc-

cionisme barceloní, no hagin estat gaire encertats a l'hora d'explicar-se i hom hagi entès —interessadament o no— que demanaven coses tan forassenyades com una mena d'alternança indiscriminada de formes més o menys locals —ara *noi*, ara *xic*, ara *al·lot*—. Res d'això! Ni per falsos cofoïsmes locals de via estreta ni per hipotètiques comoditats, sinó perquè un hom està persuadit que és el millor per al bé de la llengua i de la seva normalització, es demana, explícitament o implícita, l'aprofundiment en l'obra de Pompeu Fabra, que establí un estàndard dialectament participatiu. No ens sembla gens bé que es parli despectivament d'«estàndard unívoc fet de *retalls d'ací i d'allà* i vàlid per a tot el domini lingüístic» en referir-se al propugnat per la benemèrita Obra Cultural Balear, mentre que el mateix concepte si fa no fa, però atribuït a Fabra, és designat com a «selecció dels aspectes gramaticalment més lògics, i per tant més funcionals, de les diferents varietats dialectals». Aquesta mena de doble llenguatge no pot afavorir la necessària entesa de cap manera.

Nosaltres creiem que es pot discrepar de l'obra de Fabra, però aleshores que es digui clarament... I és que cal dir-ho ben fort per tal que ja ningú més no sigui portat a engany: Els defensors del respecte a la *totalitat* de les variants dialectals —que en aquest cas vol dir tenir-les present a l'hora d'establir l'estàndard, i valorar-les sense apriorismes, ço és tenir en compte l'àmbit que tenen, la tradició literària que les abona i la manera com s'integrarien a la resta del cos normatiu cas de ser-hi admeses—, malgrat que es puguin equivocar en algun cas concret, estan molt més a prop dels principis inspiradors de l'obra de Fabra que no pas els partidaris del reduccionisme barceloní, reduccionisme que ell no practicà mai.

Un altre aspecte de l'obra de Fabra el constitueix, sens dubte, la tasca de *depuració* —digueu-li com vulgueu— de la llengua catalana, prostrada per la ruptura de segles en els seus usos formals per part de la societat catalana, amb la pressió abassegadora de llengües estrangeres —pressió evidentment agreujada avui per l'allau immigratòria i els mitjans de comunicació, majoritàriament en llengües estrangeres, que penetren hores i hores diàriament a totes les llars catalanes—, mirant de potenciar els trets específics catalans que hereditàriament havien arribat fins a principis de segle, en les boques dels parlants menys contaminats, bo i esporgant la llengua de barbarismes de darrera hora. D'ací, doncs, la modernitat i la viabilitat de la proposta fabriana, que normalment fuig del

recurs a l'arcaisme gratuït. I és evident que la situació avui del registre parlat globalment considerat fa inevitable de continuar en la mateixa línia de depuració o tria de Fabra, si doncs no es vol que el català dels catalans del sud de la serra de l'Albera esdevengui definitivament una còpia servil del castellà —en sintaxi, fraseologia, adjectivació, lèxic etc., conservant només quatre diferències fonètiques i morfològiques i encara d'una manera vacil·lant— i el dels del nord, una còpia tan servil mateix però en aquest cas del francès.

En aquesta qüestió és innegable que el paper dels mitjans de comunicació de masses és fonamental, tant pel volum de llur oferta en català com per la qualitat del català que facin servir.

És per açò que hem llegit i rellegit amb notable preocupació el manifest d'un col·lectiu de traductors i correctors dels mitjans de comunicació de Barcelona *Estàndard i dialectes*. Entenem que l'acritud i la desqualificació global que es fa de l'Institut d'Estudis Catalans és, a més d'injusta, altament inoportuna amb vista a la desitjada normalització lingüística. S'ha de ser molt miop per no adonar-se que el procés de normalització lingüística, que en el nostre cas parteix d'una situació d'acusada disglòssia, amb un analfabetisme en la pròpia llengua socialment molt i molt estès, fretura d'un punt de referència gramatical acceptat per institucions i particulars. No cal tenir gaire imaginació per endevinar el desgavell a què s'arribaria si cada mestre de català es confeccionava la seva pròpia gramàtica catalana i l'ensenyava als seus deixebles. L'assoliment per a la llengua catalana d'àrees d'ús a l'administració, en empreses públiques o privades etc. es veuria notablement dificultat sense un corpus gramatical socialment acceptat. Pretendre de posar la condició de la *perfecció* total a aquest corpus per a la seva acceptació fóra, a la pràctica, una manera més d'impedir la normalització de la nostra llengua.

Doncs bé: l'Institut d'Estudis Catalans i, més concretament, la seva doctrina gramatical representen avui el punt de referència a què al·ludíem adés. Som els primers a reconèixer que la seva gramàtica i el seu diccionari —de moment el *Fabra* amb les modificacions acordades per la Secció Filològica— són perfectibles i s'ha d'avançar en aquest sentit, però, ara com ara i segurament per molts anys, la societat catalana de cap manera no en pot prescindir.

És ben cert que l'hora present demana un Institut més àgil, més connectat amb els problemes que el procés de

normalització comporta, més connectat amb tots els investigadors de la nostra llengua i amb els qui per raó de la seva feina es troben més en contacte amb els problemes lingüístics que constantment sorgeixen del ritme accelerat de la vida moderna i que no admeten espera. Ens cal un Institut prou dotat econòmicament per dur a terme aquesta tasca, un Institut que ens lliuri el *Diccionari de l'Institut*, el *Diccionari d'autoritats*, el *Diccionari dels dialectes*, un Institut que revitalitzi «Estudis Romànics» i agiliti el procés de les seves publicacions etc. etc. En suma un Institut que, abandonant el tancament sobre ell mateix, en actitud de patriòtica resistència, que èpoques passades de persecució havien justificat, sàpiga estar a l'altura del que la societat catalana reclama i necessita. Un Institut que, d'acord amb l'hora actual, estableixi relacions de col·laboració amb tots els governs autònoms del seu àmbit d'actuació, que pel decret reial 3118 del 26 de novembre de 1976 és el de la llengua catalana, i que açò no es redueixi a meres declaracions de bones intencions sinó que es concreti amb una presència física de l'Institut a València i a Palma de Mallorca i, si és possible, a Perpinyà. Si per açò calen reformes al si de la institució, és un deure inexcusable d'emprendre-les.

Hem dit més amunt que la desqualificació global de l'Institut era, a més d'un error de política lingüística, injusta. Les crítiques concretes —«deformació de l'obra de Fabra», «menyspreu pel treball d'alguns dels nostres millors lingüistes i filòlegs», «caràcter poc representatiu dels seus escassos components a la pràctica»—, baldament tinguin o puguin tenir una certa fonamentació, no poden justificar una desautorització de la dita institució fins al punt de negar-li la possibilitat de petició al president de la Generalitat, possibilitat que és reconeguda —no ho oblidem— a tothom!, i en un tema que és de la seva màxima incumbència! En aquest cas i per les raons apuntades més amunt aquest fet té uns clars efectes desorientadors entre el comú de la gent...

Certament crida l'atenció que cridi «l'atenció» del col·lectiu de professionals signants del manifest *Estàndard i dialectes* el fet «que l'IEC només critiqui el model de llengua dels *mass media* institucionals del Principat» i crida l'atenció perquè la raó és òbvia: llur major influència social, llur major audiència. No cal que se sentin ni perseguits ni discriminats... Simplement: la seva feina és transcendental a causa justament de la seva audiència, que abasta el Principat i una bona part del País Valencià i les Balears. Per açò se'ls critica i és bo que

aquesta crítica es vagi fent sempre..., sobretot mentre es vagin produint i amb tanta freqüència errors tan lamentables en les emissions radiotelevisives.

Creiem sincerament que fóra molt millor que els membres de l'esmentat col·lectiu, en lloc de despendre les seves energies a indignar-se per la «poca consideració que els responsables dels estudis acadèmics de la llengua demostren pels professionals de l'assessorament lingüístic dels mitjans de comunicació» —sense que açò que diem vulgui dir que aquest fet, cas de ser cert, ens sembli gens bé—, les esmercessin a millorar la qualitat lingüística de les emissions radiotelevisives la cura de les quals tenen al seu càrrec.

De debò que és molt gros que hagin de reconèixer «que encara hi ha molt de camí per recórrer, especialment si ens referim a la fonètica». Evidentment que l'excusa que «els professionals del periodisme d'aquest país són els que hi ha» i que «per davant de tot es deuen a la seva condició de professionals de la premsa, la ràdio i la televisió» no es pot admetre de cap manera. Si els que hi ha no ho fan bé, cal remarcar-los els defectes i corregir-los-els. Si malgrat les correccions no aconsegueixen el grau de perfecció que la transcendència de la seva tasca requereix, caldrà substituir-los per altres professionals, tan deguts com els anteriors a la seva condició de professionals dels dits mitjans, que sí l'aconsegueixin. I si no n'hi havia caldria formar-ne i en un breu terme, per tal com els vicis de dicció, la desafortunada tria lèxica, els errors sintàctics en boca d'un locutor, d'un presentador de ràdio o de televisió tenen una influència nefasta sobre l'estat general de la llengua, per raó de l'efecte multiplicador del mitjà que utilitzen.

L'excusa de la manca de tradició a causa de la novetat de l'accés al català als nous mitjans de comunicació només és vàlida a mitges, perquè els defectes lingüístics de què hom es plany en determinats professionals dels mitjans de comunicació —i cal convenir per tal de ser justos que no és un bloc gens homogeni des d'aquest punt de vista: n'hi ha que ho fan molt millor que d'altres— ho són també en boca dels actors teatrals i teatre en català ja fa molts anys que n'hi ha. Que ningú no pensi, simplistament, que propugnam en cap moment la substitució dels actuals locutors i presentadors de ràdio i televisió que ho fan malament ni per lingüistes (fonetistes etc.) ni per rapsodes ni per actors teatrals. Cadascú a la seva feina, és clar. Emperò si la feina s'ha de fer amb la llengua cal

imprescindiblement un mínim domini d'aquesta per sota del qual no es fa sinó perjudicar la seva normalització.

I tanmateix no creiem que a la pràctica faci falta quasi cap substitució. El que sí cal i urgentment és que els professionals de la «correcció» idiomàtica tinguin les *idees clares, en sàpiguen molt i disposin d'un marc de treball que faci possible la seva incidència sobre els professionals de l'elocució de la ràdio i de la televisió* de manera que definitivament esdevinguin insòlites —degudes a pur *accident*— pronúncies com *kunsèll, péscra, rém, cércra* i *recérca*, *mès* (adv. i subst.), *kumplèt, zòna, kòrp* (ocell), *tèma* i *sistèma, fòll, estòna, escórça, mòra* (= fruit de la morera), *dòs* (= 2), *róst, tóst, mós* (= mossegada) etc., *dezisió, dezisiu* i *dezisivament* (tan dolentes o més que *decissió, decissiu* i *decissivament*), *posizió, prezisament, prezisió* etc., *misatge, misatger, absolutament, màgzim, ògzid, txuga fort amb...!*, *etzètera* etc. etc. Se'ns fa difícil de creure que hom desconeixi o ignori, volgutament o no, l'article de Joan Coromines *Sobre l'elocució catalana en el teatre i en la recitació*, que conté tants d'aspectes aprofitables per a locutors, presentadors, corresponsals etc. O, del mateix autor, *Alguns noms propis estrangers usats sovint en forma incorrecta*, on, entre moltes altres indicacions d'evident profit, es dona entenen que la *x* de *Mèxic* és una *xeix* i no una *ics*. Com és possible que no se sàpiga, per exemple, que *ll* només té valor palatal en castellà i en català? A què treuen cap, doncs, les pronúncies errònies cada cop que apareixen als noticiaris la tennista Chris Evert Lloyd o la Companyia Lloyd's d'assegurances? Però com hem d'esperar que es pronuncin bé els noms propis estrangers si sentim ara *Sant Fóst*, ara *Sant Fòst*, ara *Campsentèlles*, ara *Campsentèlles?* o bé *Flix* pronunciat amb *ics* i no amb *xeix*, que és com cal? O *Manacór* en comptes de *Manacòr?* O *Sòller* en comptes de *Sóller?* —en aquest cas malgrat l'accent gràfic i tot; i que no se'ns digui que és una tendència del barceloní a pronunciar la dita *o* com a *oberta*, perquè és ben sabut que els barcelonins poden pronunciar i pronuncien *pólla*, que sona exactament igual excepte, és clar, la consonant inicial.

Abundant en el tema que suggereixen aquests darrers desgraciats exemples —i n'hi ha moltíssims d'altres— voldríem remarcar que pel que fa al vocalisme cal aconseguir de bandejar del tot la impressió que un observador atent treu que en català central (car d'aquest dialecte són la majoria de locutors dels centres emissors de Barcelona, cosa d'altra banda

totalment lògica i que no cal canviar) *é* i *è* són en certa manera intercanviables, així com *ó* i *ò*, perquè aquesta és, lamentablement, la impressió que es treu de les emissions radiotelevisives. Llevat d'uns pocs casos ja de temps ben establerts —*primavéra* / *primavèra*, *interés* / *interès*, *és* / *ès*, *església* / *esglèsia*, *-ència* / *-ència*, *lléi* / *llèi* etc.— el caràcter obert o tancat de les vocals en qüestió és unívoc per a cada mot i la pronúncia que se'n separa no indica sinó desconeixença del mot en el propi dialecte. Hem posat al davant el mot *consell* per la seva freqüència d'aparició als comunicats diaris dels *mass media*. Doncs no cal ésser lingüista per saber que si la primera vocal, la *o* àtona, es pronuncia *u*, es tractarà aleshores d'una pronúncia oriental, potser de Barcelona o de Girona, no de València o Lleida; la *e* tònica del mot no podrà tenir el timbre tancat, que en aquest cas és propi de Lleida o València, que pronuncien *o* la inicial. La pronúncia *kunsèll* és la barcelonina des de fa centúries i cal que ho continuï éssent.

El locutor, açò, ho ha de saber: ha de conèixer quina és la pronúncia dels mots bàsics en el seu propi dialecte. Si no, és que no coneix la llengua en cap de les seves varietats i llavors sí que cal la substitució, almenys fins que n'apregui alguna. És inconcebible, i això en qualsevol país del món, que cap cadena de ràdio o de televisió, pública o privada, contracti per a locutors persones que desconeguin la llengua en què s'han de fer les emissions. Un lingüista mínimament versat en català sabrà, a més, que el mot *consell* deriva del llatí *consiliu*, que la *e* de *consell* procedeix d'una *i* breu clàssica a través d'una *e* tancada llatino-vulgar i que el tractament normal en català dona *e* tancada en els dialectes occidentals i *e* oberta en els orientals (neutra a les Balears). Aquests coneixements no són gens necessaris per al locutor de ràdio o de televisió, però sí que ho és, ho repetim, el coneixement de la pronúncia del mot en qüestió en el propi dialecte.

Tampoc no es pot admetre que, davant un mot amb *e* o amb *o* tòniques la pronúncia del qual és desconeguda pel locutor, aquest opti pel *si l'encerto l'endevino*. L'experiència i les matemàtiques ensenyen que en aquestes condicions el percentatge d'encerts és a la llarga del 50 %, exactament igual al d'errors... Cal que se n'assabenti, per exemple amb algú que conegui bé el mot en qüestió per via oral o amb el glossari de la *Gramàtica de la llengua catalana* de Pompeu Fabra (1912) o bé amb el *Diccionari Alcover-Moll* o bé amb el *Diccionari Coromines*. Ens diuen que en la fonètica hi ha molt

de camí per recórrer i es dona per sobreentesa l'excusa que és molt difícil d'aconseguir una encertada dicció des del punt de vista lingüístic... Doncs és una excusa que no compartim gens. Aprendre a consolidar un vocalisme correcte, dominar el joc de sonoritzacions i ensordiments consonàntics, interns al mot o externs —enllaços fònics—, saber quan una vocal és absorbida en la pronúncia per una altra de veïna i dominar la correcta escansió catalana en síl·labes —cosa que afecta al joc accentual secundari pretònic— no és tan difícil: Comptat i debatut són un nombre ben limitat de regles. Aprendre-les i adquirir soltura en llur aplicació és una de les tasques fonamentals dels professionals de l'elocució. Ens sembla molt més difícil saber trobar el to i el saber estar davant micròfons i càmeres en les múltiples situacions, molts cops imprevises, que el mitjà comporta.

Voldríem acabar reproduint un fragment de l'assaig d'un col·lectiu de traductors valencians *No hi ha lloc per a errors*, que sintonitza perfectament amb tot el que hem dit: «Arribats en aquest punt, caldria preguntar-nos quina és la funció de l'estàndard, per a què serveix. Probablement tots estarem d'acord a afirmar que un estàndard només té sentit en la mesura que contribueix a augmentar la capacitat de comunicar-se entre si dels parlants d'una àrea lingüística determinada. I, doncs, així com es diu que l'únic criteri capaç de garantir la versemblança imprescindible per aconseguir que els catalans reconeguen la llengua dels *mass media* com a pròpia és buscant la màxima aproximació possible a les maneres habituals de dir de la majoria de parlants, és necessari plantejar-se què passa, seguint aquest mateix criteri, si tenim en compte el conjunt dels Països Catalans [...] Valorem també adequadament el fet que, sovint, allò que opera amb caràcter aproximatiu a la parla espontània d'una determinada zona té uns efectes distanciadors respecte d'una altra zona. La virtut d'un estàndard consisteix justament a establir l'equilibri necessari perquè totes les terres que parlen una mateixa llengua puguin sentir-s'hi reconegudes.»

No voldríem, amb la publicació dels mots precedents, haver ferit la susceptibilitat de ningú, però hem cregut que calia advertir sobre els perills que per a la normalització de la nostra llengua comportaven determinades actituds i actuacions. Tanmateix estam convençuts que la solució haurà de venir per la via del diàleg i la col·laboració de les parts implicades.